

Hans Tausens prædiken pinsedag

Taler

Hans Tausen
Biskop og luthersk reformator

Omstændigheder

Prædikentekst
Apostelens Gerninger kapitel 1

- 1 Epistelen scriffuer S. Lucas ÿ Apostlerne gierninger. Cap. ij

DEr Pindz dag wor fuldend, da wore Apostlene alle endrechtelig till samme. Oc der kom hastelig en lyd wdaff himmelen, saa som aff et aff ett sterckt striuende wæyr, oc fylte det hele hwss, der som de saade, oc tungerne siuntes tuedelte paa dennom, ligesom de hadde weret ildende, oc fatte seg paa hwer aff dennom, oc de bleffue alle fulde aff den Helligaand, oc begynte att tale med andre tunger, efter som aanden gaff denno att sige fram.

- 10 Der wore oc jøder ÿ Herusalem boende, gudfrøchtige mend, aff alle honde folkvnder himmelen. Som denne røst nu lydde, da kom menheden tilsamme, oc wiste ey hwad, efterdi hwer hørde denno tale paa sit tungemaal .Der forfærides alle, forundrede seg oc sagde till hwer andre, see ere ey alle desse, som tale, wdaff Galilea? Oc hworledes høre wÿ det da, hwer paa wort eget maal, der wÿere fødde wdi?

Parter, Meder oc Elamiter, oc wÿ som boo ÿ Mesopotamia, Iødelad oc Cappadocia, Ponto oc Asia, Phrigia oc Pamphilia, Egypten, oc ÿ de Lybische eghne hoss Cyrenen, oc fremmede wdaff Rom, bode jøder oc jødiske med,

20 Creter oc Araber, da høre wÿdenom tale med wore tunger Guds store gierninger. Her fuldgiør Guds søn Jesus Christus sit løfftte, oc sender sine den trøstere oc Helligaand som han hadde loffuet sine disciple, for seg oc alle dennom der tro rettelig deres Euangelio.

- 25 Oc den lader han dennom faa, før end de drage wdaff Hierusalem, som han hadde tilsagt denom. Oc Iesaias Prophet hadde spaad. cap. ij.ijj Aff ett Guds besynderligt wÿst raad er det oc skeed paa en høytlig pindzdag, naar mage jøder

oc hedninge wore der til stæde, att ligesom mange hadde hørdt oc seet Iesu
30 fornedring om Paasken, motte oc nu ad Pindzdzagen see oc høre hanss vnderlige
høyhed oc macht, ey paa hanss egen person alleneste, men ocsaa paa de hannom
tillydde. Desse Christne wore oc ensindige, oc droge offuer ett med hwer andre,
der denne aand gaffs dennom, thij den Helligaand wiger oc skyer hÿne
vtrachterelige, som wÿss mand siger.

35

Han gaffs dennom med en stiff lyd, som noget brusende wæyr, til ett tegn, att
han stiel seg icke paa nogen, eller skiul seg hoss nogen, Men lader seg tilkende
hwor han er. Den lyd kom oc icke aff øster eller wester men wdaff himmelen,
der som IESVS wor siddedes, at man motte tagen for hanss gafue. Denne
40 himmelske aand betegnede seg oc wdi ild synderlig oc tunger, til att bemercke,
hworledes han wed det hellige Euageliske ord wil werme folkes hiærter, som
Iohannes oc hadde sagt, oc Christi daab staar wdi ild oc aand hoss ordet.

Oc som han opfylte huset gantske med sin brusende lyd, oc er en liffachtighed
45 for all den hele kircke, saa kom han oc offuer hwer aff dennom, oc giør
leffuende hwer for seg, oc fløy icke strax fraa denom igien, men bleff, lige som
skeed wor wdi Christo.

Wdi splidte tunger siuntes dette tegen dennom, till att bemercke de adskillige
50 gaffuer den Helligaand fører med seg, oc de adskillige landskaff oc tungemaal
der Euangeliun skulde predickes for. Der aff fulde nu strax den aandelig frucht,
fred oc hiærtens frøgd, som paakende, att enfrimodig predicken oc bekendelse,
paa adskillige tungemaal, der de aldrig hadde lagt seg effer att lære.

55 Dette altsammen kan dog icke skee forgieffs, wden drabelig storr frucht, till
Guds loff oc ære, hwordant seg nu her bewiste ÿ desse adskillige menniske, de oc
hadde Gud for øyne. Endog mange aff en vgudelig wanwittighed, regnede det
for en drockenskaff oc daarskaff som werdsens waaneer, naar Gud giør allerbest.

60

Euangelium scrifuer S. Hans Euangelista. Cap. xiiij.

Iesus sagde till sine disciple. Der som nogen elsker meg, da bewaarer han mit
ord. Saa wil ieg oc mÿn fader elske hannom, oc wÿ wille kome till hannom, oc
65 giøre en duellelse hoss hannom. Hwo som oc icke elsker meg, han bewaarer oc
icke mine ord. Oc det ord som ÿ høre, er icke mit, men faderens den meg

haffuer wdsend.

70 Dette haffuer ieg nu sagt eder, det stund ieg hafuer weret hoss eder, men trøstere den Helligaand, den fadere skal wdsende ý mit naffn han skal lære eder all ting, oc paaminde eder alt det ieg haffuer sagt eder. Fred lader ieg eder, mÿn fred giffuer ieg eder. Icke saa som werde giffuer, giffuer ieg ederen. Eders hiærte forfære seg inthet, oc ey frøchte. I haffue hørd, oc ieg hafuer sagt eder, Ieg far
75 bort, oc kommer igien till eder. Hadde ý meg kiær, da glæddes ý der wed, att ieg haffuer sagt, Ieg gaar heden till faderen, thij faderen er større end ieg.

Saa haffuer ieg nu sagt ederet før end det skeer, paa det att ý mue tro naar det er da skeed. Ieg tal icke nu lenger meget med eder, thij denne werdsens første
80 kommer, oc hafuer dog inthet wdi meg. Men paa det at werden maa kende, at ieg elsker faderen, oc som faderen haffuer befalet meg, ieg oc lige saa giør.

SAa som Christus hadde altýd meget arbeydet der paa att ha wilde draget discipline fraa den mening de hadde om hanom, oc hanss kogelige rige oc
85 regimenter, at ha skulde worde saadan en weldig werdsens første oc herre, som hadde noger týd weret enthen Dauid eller Salomon, eller nogen anden aff de framfarne konger oc høwitzmed offuer Israel eller Iuda, saa giør han oc endnu.

Iudas den hellige Apostel vndrede der paa, at han sagde seg at wille bliffue
90 aabenbare for dennom, oc icke for werden, skulde han bliffue en konge wdi ett rige, da skulde det io bliffue meer folck witterligt end dennom, meente han. Thij drager han dennom nu her med fraa deres egne tancker oc menniskelige meninger oc beder dennom lære seg Christum att kende wdi sitt ord, oc holde hannom for det han sielff siger seg at were, om de wille were hanss disciple, oc
95 icke det de kunde tencke hanom at were.

Hwo hannom wil lære rett oc forstaa, oc kende hannom rettelig for den han er, ha skal først høre hanss ord, oc med rett forstand begribe hannom wdi det samme sitt ord, Da lyder det saa, att Jesus Guds són er en siælesørgere oc
100 saliggjører for alle dennom som tro oc settetillyd til hannom, Thij fylder næst hørelsen, at han skal tro oc wente seg gynst oc alt got aff Gud wed hannom.

Naar han oc er saa langt kommen, da kan han ey ladet, att han maa io elske
hannom igien, den Iesum Guds són, denhan saa meget got nyder ad hoss Gud.
105 Elsker han hannom oc sandelig aff hiærtens grond, saa giør oc lader han oc for

hanss skyld, oc holder hanss bud, hwad han hannom byder oc beder giøre, det bliffuer da icke andet end retsindig gudfrøchtighed aff hiærtet, att elske Gud aff det gantske hiærte, oc menniske lige wed seg sielff.

110

Hwor et menniske er da saa sindet, den elsker da oc den himmelske herre Iesu fader, oc haffuer en behagelighed til hannom, som til sit kiære barn, for den Iesu sin sons skyld, den han tror paa. Saa skaffer oc bereder han aff samme wredens kar oc mørckhedsens bolig, huilket mørckhed første hadde her til besit oc wdi boet, en bequem oc hellig bolig for seg oc sin sön, att boo sielff wdi formiddels 115 sin krafftige aand.

115

Saa kommer da sønnen dýd med sand retferdighed oc vskyldighed, ocsaa fadere med all gynst oc naade, oc den Helligaad lader det menniske see finde oc føle, 120 hwad gieste han haffuer ý huse med seg, Att wý saa bliffue sandelig Gud temple, som Paulus siger, kunde da aldrig worde fattige, men wý haffue all rigdom med oss, kunde icke bliffue swaage oc skrøblige, men wý haffue styrcken hoss oss, kunde aldrig døø, men liffuet er ý oss.

120

125

Men heller wý ere fattige eller rige, skrøblige eller stercke, wý leffue eller døø, da høre wý Herren til, oc Herren leffuer oc borrhoss, med oc wdi oss, Oc icke han saa komer giestende til oss at han achter atfare snart fraa oss igien, Men bliffue wil han oc duelle hoss oss, en waarig bolig wil han bygge seg ý oss, effter sit eget løfftte Ezechi. xljj.

130

135

Oc Zacharie ij. saa att han wil altýd her were først hoss oss, oc wý siden skulle bliffue hoss hannom ewindelig. See det er mit ærende hýd til werden, wil Iesus sige, at ieg saadant ett ord skulde forkynde, oc der med opbygge ett himmelske rige wdi menniskene, det ord er icke mit ord, wdi hwilket ieg søger nogen mýn egen ære, men mýn faders ord, med hwllketieg bygger hannom saadan bolig oc werelse wdi mennisker med meg sielff.

140

Derfor sagde han seg, att wille lade seg betee, oc bliffue aabenbare for saadane sine, oc icke for werden, thij werden kan saadant icke begribe, men aleneste hwad kiødeligt er, som hun er sielff derfor elsker hun huercken Christum eller holder hanss bud, saa bewaare han seg oc inthet med henne ý saadane maade. Saadant hadde nu Iesus med ord fortald dennom offte nog, men det kunde icke med ord wdrettes hoss dennom, for det som fød er aff kiød, bliffuer kiød, sagde Iesus til Nicodemo, oc den som er aff iorden, han tall om iorde, sagde Iohannes

Baptist.

Thij loffuer Christus dennom som haffue giord deres beste der til, at de gierne
haffue hørd ordet, oc haffue paa Guds wegne taget hannom for deres
150 leremester, oc annammet aff hannom saa meget som denom aff kiødelig
skrøblighed haffuer mueligtweret, att han wil fly det saa, att faderen skal endnu
giøre bedre emod denom, oc sende denom ÿ hanss naffn oc for hanss skyld,
sin aand, som skal nu icke lade denom bliffue wed den arme kiødelige
forstand, som de endnu hertil dag hadde hafft om Christo oc hanss rige, men
155 skal giøre denom aandelige, oc giffue denom aandelige forstand, om alle hellige
ærende, han den helligaand, oc lære denom ret aandelig att forstaa Guds hellige
ord, att det ey skal bliffue nogen død bogskaff ÿ denom, men en guddommelig
leffuendes krafft, aff huilken de skulle bliffue skickelige til alle honde dygd oc
god gierning.

160 Oc icke aleneste skal han lære oss wanwittige, naar wÿ wide inthet got, oc ey
kunde wide oss til nytte aff oss sielff wdi det lydendes ord.

Men naar han haffuer først lærð oss, saa skal lhan oc altýd det sielff samme
165 paaminde oss, opwecke, indgiffue, egge oc tilskynde oss, att fare fast fram, att
wÿ icke forsøme oss, forgløme det wÿ lærð haffue, eller tabe den gode willie wÿ
haffue faaet. Det samme hafue wÿ ocsaa behoff for den vfuldkommenhed ÿ oss
er, oc for den kiødsens skrøblighed oss er medfyllendes, alle de dage wÿ leffue,
170 thij haffue wÿ denne Helligaand altýd behoff, icke aleneste for att lære oss, men
ocsaa naar wÿ ere wel lærde, oc wide det wÿ wide skulle, at wÿ mue oc haffue en
tilførre som holder oss wogne oc willige.

Oc merckelig siger Christus, att den Helligaand skulde paaminde oss, med
huilket han saa got som wdlegger, hwad han meente, att han skulde lære oss, att
175 den Helligaands lærdom skulle ey andet were, end saa gott som en formaning oc
paamindelse, paa oc om det Christus haffuer tilforn lærð, som han siger her
effter Io. Xvj. han skal tage aff mit oc forkynede eder. Saa siger han oc her, att
faderen skulde sende denne aand wd for en lærere, me for en hiærte predickere,
lige som ieg haffuer weret en ørepredickere, Ia saadanen predickere skal han den
180 helligaand were, att han skall giffue denom tancke, howkommelse oc
ammindelse paa meg oc mine ord, for den sag, Ia for min oc mine ords skyld
skal han komme.

185 Fred lader ieg eder.

Dette er den rette gode natt oc signelse, der Christus helser sine Christne med,
oc den endelige trøst han haffuer lat affter seg ý sin hellige kircke, att wÿ mue
wente oss fred, thij han kom for den sag hýd, att han wilde spæge alle fiende oc
190 forlige alt det hoss menniskene wor vfredeligt, oc giøre sine plat vskadeligt, alt
detý werden wor oc er, saa att wÿ Christne mue oc bede Gud om den timelige
fred, saa som om andre legolige gaffuer.

Det skal oc were wort haab, att Gud wed Iesum giffuer oss der saa meget aff,
195 som oss kan were gaffnligt oc nytteligt.

Men ehworledes det gaar om den fred, da wil Christus io giffue oss sin fred, som
han oss her loffuer, den han hadde sielff her ý werdeatt wÿ skulle haffue hanss
fred mit ý all werdsen største vfred, som han altýd hadde det fredelige hiærte ý
200 seg, att han wiste wden twiffuel Gud wor hannom gynstig, oc wilde hannom
wel saa haffue wÿ oc fred hoss Gud, naar wÿ wed troen ere bleffne retferdige oc
kunde berøme oss mit wdi bedrøffuse, Ia tencke wÿ oss rettelig om, da haffue
wÿ inthet andet att glæde oss aff, end aff wor Herres IEsu Christi korss, som
Apostlene oc wore allergladeste der de hadde mest huden, oc wore allerwerst
205 medfarne.

Thij der wdi seer man Guds gode willie emod oss, att han ey wil lade oss her
hafue wort forgiengelige himmerige med denne forgengelige werden, men her
korsfeste oss med sin són, paa det han siden maa krone oss med hannom,
210 huilket er det første behagelighed tegen ý alle Gud børn.

Saa lade de seg oc det med alt andet wel befalde, oc haffue der nog med, att Gud
wil dennom wel, oc de ere wisse paa Guds gynst oc wenskaff, det giffuer
dennom en fred, som gaar offuer alle sind, oc den glæde der inthet hiærte kan
begribe, wden det som finder oc føler.
215

Derfor beder han dennom oc, at de ey skulle frøchte eller lade deres hiærter
forfæres, aff de tiende han nu haffuer sagt dennom, bode om sin tilstundende
pine oc død, ocsaa om deres egen forfyllelse. Endog det er kiødet oc meniskelige
220 nature forfæreligt oc grueligt nog hawil dog der med forskaffe dennom den
aand, som skal giøre howen ý dennom, oc giffue dennom mod oc hiærte, att de
skulle were dristige oc howse nog, oc vforfærede ý all skrøbelighed oc

weyermod, som Iesus oc ÿ seg fornам, att aande wor willig oc redebon nog,
225 ewhor suogt oc skrøbeligt kiødet wor Matthei xxvj. Saa bekeder oc Paulus ij.
Cor. xij. at han da er sterckest, naar ha er swogest.

Thij Gud ÿ oss er sterckere end bode wor skrøbelighed oc all werdsenskrafft,
Thij wiger icke Guds aand gierne for hennes pucken oc stormen, Men lige som
230 ett palmethræ bugner icke, eller giffuer seg neder byrdnen men heffuer
seg op emod hene. Oc som skibbet staar icke stille for den storminde bylle, oc
lader seg vnderquelle, men aff styremandens fornomstighed reser seg emod
henne att hun forløber vnder oc icke offuer.

235 Saa ypper Guds aand modet ÿ ett menniske wdi nød, oc trenger hannom
igiemmenmed macht, oc ingen drøffuelse er saa storr hannom kan gaa til hiærte,
oc endelig forhindre hannom fraa Guds væye Rom. viij.

Hadde ÿ meg kiær

240 Som han nu haffuer før bewist sin afferd at were nyttelig oc gaffnlig paa deres
wegne, ocfor Apostlene sielff med alle andre Christne, saa siger han henne oc
gafnlig at were for seg, at han maa worde quit wed den trældoms person han
wor iførd, for hwess skyld han wor vsigelig ringere oc mindre end fadere. Thi
245 wor det hanss baade, att han kunde komme wed att legge den aff, oc lade seg till
siune ÿ guddomelig herlıghed, lig med faderen.

Saa burde oc desse som gode tiänere oc disciple, at see gierne sin Herres oc
mesters welfart, att de der wdaff skulde saa meget dess ydermere giffue seg till
250 freds, oc see det gierne att han fore wel, skulde de end hafue der nogen sorg eller
skade aff, der som de her til hadde hafft glæde oc trøst aff hanss mandoms
nærwerelse.

Ieg tal icke nu lenger etc.

255 Der som ÿ wilde icke end gierne were tilfreds, wil Iesus sige, oc huercken ansee
eders eller mit gaffn der wdi, da haffuer dog denne werdsens første førdtet saa
langt, att ieg bliffuer her icke lenge. Endog han hafuer ingen rettighed til meg,
men alleneste haffuer han tiltale oc ret med drenom som syndige ere, huilket
260 han finder icke wdi meg.

See der haffue wÿ wor trøst, wort howet oc Herre er wden synd, Men fordi den
vskiellige mørdere dieffuelen haffuer dræbt hannom, der han hadde ingen ret til,
265 saa haffuer han oc tabt all den rett han hadde til oss alle som ere wdi Christo, saa
att han ey haffuer meer rett med oss Christne, end med hannom, Ia det han
haffuer let effter wdi hannom med korssens død, det haffuer feylet hannom, att
han saa wilde giøre hannom formaledidet, thij der med er korsset bleffuet til en
270 welsignelse, oc døden med alt det hanss Christne lide, til en benedidelse, att de
skulle wed saadan skam komme til ære, wed døden til liffuet, wed helffuede til
himmerige, saa som dette er altsammen skeed wdi Christo.

Saa bliffuer nu dieflen werdsens første, oc bruger sin mørckheds macht oc krafft
wdi sine, effter sit eget onde skiøn, Men dennom som elske Gud legges oc wedes
275 al ting til det beste, wore det end werre end skam oc synd, død eller helffuede
etc.

Thij wor det icke aff nogen ret eller machtdieflen hadde med Christo, att han
førde hannom saa skammelig wdi døden, oc end til den forsmelige korssens død,
280 som wor ý Guds egen Low aff Gud sielff forbandet effterdi døden oc
forbandelsen er syndsens sold den Iesus aldrig hadde giord enthen liden eller
storr, men wor aldels vskyldig, oc et fuldkommet kiære Guds barn.

Dog for Guds sin kiære faders gode willie, lod han seg pine oc dræbe, oc gick
285 wdi døden vnød, der hannom sielff løstede, som han oc sagde Iohan. x. Ieg
haffuer macht att lade mit liff, oc att taget till meg igien. Saa att han giordet aff
sin egen gode willie, oc aff sin himmelske faders befaling, thij stod han oc op, oc
gick wd sine fiende till møde, at werden motte widet, seet oc kendet, at han
trengde der icke til, men wilde der med wdrette Gudfaders behagelighed, oc
290 alles wor salighed.

Oc dette er det som kan giøre al den byrde læt der Christus legger oss paa, oc
lideligt alt det oss tilføyes, naar wÿ wor sorg oc modgang, att hannom løster saa
formeddels den Helligaand att lede oss igiemmenild oc wand, skam oc skendsel,
295 helffuede oc død, indi sit himmelske rige, wed Iesum Christum sin kiære søn
wor Herre.

Kilde

Manuskript taget fra Dansk Sprog- og Stilhistorisk Tekstbase, Københavns Universitet med tilladelse fra
udgiver.

300

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Pinsedag, Prædiken, Prædikener fra 1500-tallet, Reformationen

305

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/hans-tausens-praediken-pinsedag>

310

315

320

325

330

335